

TAAL VOOR DE TOEKOMST
Projectverslag 2021

ARITA BAAIJENS
In gesprek met de Noordzee

TAAL VOOR DE TOEKOMST
Projectverslag 2021

ARITA BAAIJENS
In gesprek met de Noordzee

Van maart tot oktober 2021 experimenteerde het project 'Taal voor de toekomst, in gesprek met de Noordzee' met vernieuwende, herwilderde taal die recht doet aan de veelsoortige wereld waarin we leven. Taal voor de toekomst pleit voor een rijkere, poëtisch-ecologische woordenschat en taalregels die uitdrukking geven aan onderlinge relaties en wederzijdse afhankelijkheid van soorten. Spil van het project vormt de lerende taalmachine met een algoritme dat namens de zee leert spreken. In co-creatie met de Noordzee, publiek en woordkunstenaars ontstaan experimentele teksten waarin de stem van de zee resonanceert. Het project verkent al doende de contouren van vernieuwende taal voor het post-antropoceen met als leidraad de vraag:

Wat kenmerkt taal en literatuur in een toekomstige wereld waarin relaties centraal staan, mensen en niet-mensen elkaar verstaan en ecologisch intelligent handelen de norm is?

Het project Taal voor de toekomst is een initiatief van Arita Baaijens en stichting Living Landscapes. Het project is mede mogelijk gemaakt door het Nederlands Letterenfonds, De Groene Amsterdammer, Ambassade van de Noordzee, de Iona stichting, het Pauwhof Fonds, Tolhuistuin, uitgeverij Atlas Contact en stichting De Filosoof.

VERTREKPUNT

Dat we droog wonen in een natte rivierdelta danken we aan dijkenbouwers en poldergemalen. Het voortdurend knechten van land en water sijnelde langzaam maar zeker in onze genen en woordenschat. Maakbaarheid kenmerkt ons bestaan. Land verkavelen, rechttrekken wat krom is en windmolenparken uitstrooien over zee; we manipuleren de elementen zonder het land of de zee ooit iets te vragen of te bedanken. Een eerlijker en veiliger wereld, prima, maar alleen voor mensen. Omdat toenemende economische activiteiten het leven in zee onder druk zetten moeten we deze aanname onder de loep nemen. Wat weerhoudt ons er van om op een respectvolle en niet-destructieve manier met de zee om te gaan? En kan taal daarbij bemiddelen? Daartoe experimenteert Taal voor de toekomst met vernieuwende taal die ons helpt naar andere levensvormen te luisteren. Hoe klinkt de onderwaterwereld, welke wezens leven in zee, heeft de mossel weet van de mens, hoe communiceren vissen, wieren, plankton en geleedpotigen? Het taalproject beschouwt de mens en alle andere levensvormen op onze planeet als verwanten. De opgave is om elkaar te leren verstaan. En dat lukt niet zonder een flinke portie magie: de magie van taal!

De taal waarin we onze zorgen over het klimaat uiten en oplossingen voor de toekomst aandragen is een erfenis van de negentiende eeuw, een opwindend en optimistisch tijdperk dat werd gedomineerd door westerse, mannelijke wetenschappers. Maar het heilige geloof in technologie en vooruitgang is inmiddels achterhaald, net als de idee dat de moderne mens een rationeel handelend wezen zou zijn. Techniek hoort bij de mens en evenzo zijn we onlosmakelijk verbonden met natuur. Ook dat laatste verdient een plek in de verhalen die we elkaar vertellen en de woorden die we gebruiken. Het project Taal voor de toekomst bepleit een samenleving waaraan ook niet-mensen deelnemen en waarin de Noordzee van zichzelf is. Dit veronderstelt dat we met andere bestaansvormen in gesprek gaan en ons leren verplaatsen in andere manieren van zijn. Dat laatste is minder vergezocht dan misschien lijkt; als we ons kunnen inleven in een fictief personage, waarom niet ook in een landschap, een bruinvis of de Noordzee?

Samen met de kunstenaars Mark IJzerman en Tivon Rice, de bedenker van het taalalgoritme, creëerde het project twee fictieve stemmen die illustreren hoezeer taalstructuur en woordkeuze onze perceptie beïnvloeden. De ene stem representeert een beleidsmaker en de andere representeert de Noordzee. Na verschillende 'leerrondes' was het algoritme in staat vragen op redelijk begrijpelijke wijze te beantwoorden. De 'stem' van de beleidsmaker is technocratisch van aard. De stem van de Noordzee is grilliger en poëtischer omdat dit algoritme zo is geprogrammeerd dat het woorden en zinnen flink door elkaar husselt. Daardoor ontstaan nieuwe woorden — zoals puinvisselen, woozig, onwillige feiten — en verrassende zinswendingen. Geïnspireerd door grammaticale constructies van natuurinclusieve talen werden bovendien nieuwe taalregels geïntroduceerd en handmatig toegepast door schrijfster en eindredacteur Arita Baaijens. Zo gebruikt AI¹-zee zelden of nooit de ik-vorm. Passieve zelfstandige naamwoorden transformeren tot actieve werkwoorden die fluïditeit uitdrukken (verzeeën, verwinderen). Zelfstandige naamwoorden krijgen op z'n IJslands soms een windrichting mee.

1 — AI betekent in dit verband Artificiële Intelligentie.

ONDERZOEKSVRAAG

Het taalproject verkent de contouren van vernieuwende taal voor het post-antropoceen met als centrale vraag:

Wat kenmerkt taal en literatuur in een toekomstige wereld waarin relaties centraal staan, mensen en niet-mensen elkaar verstaan en ecologisch intelligent handelen de norm is?

UITVOERING 2021

I – VOORBEREIDINGEN

Bij de start van het project ging de projectwebsite Taal voor de toekomst online. Het bood en biedt plaats aan verdiepende interviews (podcastserie), voorbeelden van herwilderde taal, Q&A's van publiek met de Noordzee, filmpjes en de agenda. De website is te raadplegen als archief en blijft ook in 2022 relevante ontwikkelingen en activiteiten vermelden.

Het taalalgoritme (GPT-2) werd in de aanloopperiode geprogrammeerd en getest door kunstenaar Mark IJzerman. Het werd gevoed met filosofische, poëtische en zeegerelateerde teksten en rapporten. Schrijfster Arita Baaijens werkte vervolgens met beide algoritmen en redigeerde AI-teksten.

Student sociologie Eeke Brussee liep stage bij Taal voor de toekomst. Zij verrichtte onderzoek onder supervisie van dr. Jess Bier, Erasmus Universiteit, en prof. dr. Leonie Cornips, NL-Lab/KNAW. De stage resulteerde in de scriptie *'Art, Algorithms and the North Sea: Decolonizing and Reimagining Human Perceptions of the North Sea'*.

II – CONTACTEN MET PUBLIEK & HET VERZAMELEN VAN ERVARINGEN

Via sociale media, nieuwsbrieven en netwerken van partners nodigde het project een breed publiek uit om vragen te stellen aan de Noordzee. Elke vraagsteller ontving vervolgens een antwoord van AI-zee, de lerende taalmachine die namens de zee leert spreken. De oproep had effect. Ruim driehonderd vragen en reacties kwamen binnen en werden beantwoord.

Scholen en (kunst)opleidingen. Arita Baaijens gaf op uitnodiging gastlessen en keynotes over Taal voor de toekomst op het Joke Smit College, de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten in Den Haag, de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit van Utrecht. Tijdens een kanotocht over het Oer-IJ van Expeditie Groen (Tolhuistuin) onderzochten deelnemers met hun zintuigen herkomst en karakter van het brakke IJ-water. Tijdens het Warming Up Festival in de Tolhuistuin gingen bezoekers ook in gesprek met het IJ. Het Wereld Natuur Fonds besteedde een les toekomstkunde aan Taal voor de toekomst en nodigde leerlingen in de leeftijd van 8 tot 12 jaar uit een dialoog te schrijven met hun lievelingszeedier.

De interactieve installatie 'Mens, praat met me' werd door een jury uit vijfhonderd inzendingen gekozen voor deelname aan de expositie 'If Things Grow Wrong' in Museum De Lakenhal, Leiden. Het is 2050, mens en zee verstaan elkaar. Liggend op oude visnetten praten bezoekers via een microfoon met de zee. De respons, die per vraag verschilt, verschijnt op de wand. Letters duiken op uit waterrimpelingen en vormen coherente zinnen. Bedenkers en makers zijn Mark IJzerman (taalalgoritme, soundscape, animatie), Axel Coumans (ontwerp en uitvoering), stagiair Eeke Brussee (communicatie) en Arita Baaijens (concept en teksten). De expositie 'If Things Grow Wrong' is tot april 2022 te zien.

Onze omgang met de Noordzee en de impact van herwilderde taal kwam ook aan de orde tijdens optredens en workshops voor organisaties en culturele instellingen: ARK Natuur-

ontwikkeling (6 sept), Pakhuis de Zwijger (9 sept), Springtij Forum (24 sept), Eindeloois Eiland Festival Zeeland (26 sept), VVAO/ kennisnetwerk voor hoger opgeleide vrouwen (2 okt), dialoogdag Instituut voor Natuureducatie (13 okt), jaaropening Spui 25 (14 okt), Warming Up Festival / Tolhuistuin in Amsterdam (20-24 okt) en Frontaal Literair Podium in Rotterdam (6 dec).

Slotmanifestatie Taal voor de toekomst. Vijf dagen lang namen Taal voor de toekomst en Arita Baaijens op uitnodiging van de Tolhuistuin hun intrek in het Glazen Huis aan het IJ, als onderdeel van het Warming Up Festival 2021 (20-24 oktober). Deelname aan het festival gaf het taalproject extra glans en een prachtig podium. Ook trok de glazen container met opvallende taalposters veel bekijks. Bezoekers wipten binnen en vertelden over hun band met de zee, kinderen tekenden zeewezens, kunstenaar Theun Karelse installeerde de wier-mens. Er was een live podcast, uitwisseling met muzikanten en kunstenaars, de feestelijke prijsuitreiking met winnaars van de schrijfoep in De Groene Amsterdammer (zie hieronder). Er waren excursies, gesprekken met genodigde gasten en tot slot een spannende dialoog onder leiding van Martine Verweij over de toekomst van de Noordzee met bestuurders, ambtenaren, visserij-vertegenwoordigers, ecologen én het IJ.

Het Glazen Huis — Onze bazige relatie met natuur vind je terug in de afstandelijke en technocratische woorden die we gebruiken. Dat kan anders met de magie van taal! Kom langs! Samen met jullie, het IJ en een lerende taalmachine werken we spelenderwijs aan taal die past bij de verrukkelijk veelzijdige en meerstemmige wereld die we delen met triljarden organismen en 'boeiendiepsels'

III — LITERAIRE VERKENNINGEN

Als feiten en de ratio de wereld konden redden, hadden we nu geen klimaatprobleem. Wat we nodig hebben zijn nieuwe verhalen die uitgaan van verbondenheid tussen levensvormen. De serie Taal voor de toekomst op het digitale platform van De Groene Amsterdammer geeft daartoe een aanzet met bijdragen in herwilderde taal van dichters, schrijvers en woordkunstenaars. Bijdragen van:

Negen woordkunstenaars & denkers

Mohammed Benzakour, Jan Bor, René ten Bos, Anneke Brassinga, Joke van Leeuwen, Shervin Nekuee, Marlies Pilon, aRozina Salihu en Sholeh Rezazadeh schreven in samenspraak met de lerende taalmachine gedichten, overpeinzingen en liefdesbetuigingen in herwilderde taal. De negen multimediale bijdragen zijn opgenomen in de digitale serie Taal voor de toekomst in De Groene Amsterdammer.

Vijf klimaatdichters

Op een stormachtige dag in augustus spraken vijf klimaatdichters en fotograaf Herman Coumans af op het strand van Scheveningen. Coumans documenteerde de ontmoeting met de zee van Arita Baaijens, Diet Groothuis, Alexis de Roode, Kate Schlingemann en Jelle Troelstra. De groep volgde de terugtrekkende en zuigende beweging van het onstuimige en schuimende water. Op het signaal van een belletje oogstte iedere dichter om de dertig minuten woorden uit zee en schreef de vondsten in het natte zand. De ene na de andere dichter verdween na verloop van tijd in de witbruisende zee en onderging de kracht van zuigend water en beukende golven. Een onvergetelijke ervaring. De klimaatdichters droegen ten afscheid hun gedichten hardop voor aan de Noordzee. De gedichten maken deel uit van online serie Taal voor de toekomst in De Groene Amsterdammer.

Publiek

Betekenis van herwilderde taal ontstaat in het gebruik. Om die reden organiseerde Taal voor de toekomst met De Groene Amsterdammer en Ambassade van de Noordzee afgelopen zomer een schrijfactie voor een breed publiek. De opdracht luidde: Luister naar de zee, vraag advies en beschrijf in ziltige bewoordingen wat de zee zegt over haar toekomst en over het Noordzeeakkoord 2030. Meer dan honderd inzendingen kwamen binnen van scholieren, studenten en volwassenen uit Nederland en België. Het was een feest voor de jury om de bijdragen te lezen.

De prijsuitreiking vond plaats op 20 oktober in het Glazen Huis en tijdens de live podcast van het Warming Up Festival in de Tolhuistuin. De drie winnende titels in alfabetische volgorde: *Akkoord voor de Noordzee 2030*, Geert Viaene; *Vissen die zwemmen in de Rode lijst*, Joris Iven, Patrick Carnotensis en Stijn Rutgeerts; *Wat wil de oceaan?* Ilham Zamouri. Het klankgedicht *Een diepzoet zoutwaterlied* van Joke Prinsen ontving een eervolle vermelding.

De jury bestond uit Charlotte van Herk en Arita Baaijens namens Taal voor de toekomst, Lieke Knijnenburg namens De Groene Amsterdammer en Anne van Leeuwen namens Ambassade van de Noordzee. De drie winnende bijdragen en de eervolle vermelding zijn opgenomen in de digitale serie Taal voor de toekomst in de Groene Amsterdammer.

IV – VERDIEPENDE INTERVIEWS MET DESKUNDIGEN

In de podcastserie 'Taal voor de toekomst, in gesprek met de Noordzee' interviewt Arita Baaijens gelauwerd onderwaterfilmer Peter van Rodijnen, taalwetenschapper Leonie Cornips, hoogleraar Iraanse en Perzische Studies Asghar Seyed-Gohrab, kajaker Jaco Benckhuijsen, eco-socioloog Darko Lagunas en Mark IJzerman, multimediakunstenaar en de man achter de lerende taalmachine. Gesprekspartners buigen zich over de vraag of een intieme band met de zee wenselijk is en of herwilderde taal daarbij behulpzaam zijn.

V – COMMUNICATIE

Een beginnend project kan onmogelijk in korte tijd een brede groep mensen mobiliseren, daarom koos het team voor promotie via bestaande netwerken van samenwerkende organisaties (social media, nieuwsbrieven). Daarnaast werden berichten verspreid via onze eigen social media kanalen op YouTube, Twitter, Facebook, Instagram.

Een greep uit contacten met publiek, publicaties en interviews²:

- 300+ online gesprekken van publiek met AI-zee
- YouTube filmpjes met AI-zee en AI-beleidsmaker
- Interview in het radioprogramma Vroege Vogels
- Interview door Ruben Jacobs (podcastserie De eeuw van Felix)
- Interview door Stephan Sanders voor De Groene (podcast)
- Interview Warming Up Festival, De Tolhuistuin (podcast)
- Schrijfoproep en verhalen in De Groene Amsterdammer
- Serie Taal voor de toekomst, De Groene Amsterdammer
- Interview in TROUW
- Interview in De Taalstaat, NPO 1 radio (15 mei) + socials
- Interview in SEE ALL THIS kunstmagazine
- Les toekomstkunde gewijd aan Taal voor de toekomst, WNF
- Interview in De Standaard
- Interview in NRC
- Interview in Langs de Lijn, NPO radio 1
- Onze Taal nieuwsbrief

2 — Zie projectwebsite Taal voor de toekomst voor betreffende interviews, podcasts, publicaties en filmpjes.

VI – EVALUATIE

Een goed doordacht werkplan en de voorbereidingstijd van een jaar wierpen vruchten af. Het project maakte in maart een vliegende start met een enthousiaste ploeg medewerkers, samenwerkingspartners en een aantrekkelijke projectwebsite. Vrijwel alle voorgenomen activiteiten zijn uitgevoerd en succesvol afgerond.

Er waren zeker aanloopproblemen, maar dankzij de ruime voorbereidingstijd konden ze tijdig worden opgelost. Dat het ambitieuze project ondanks een te krap budget toch werd gerealiseerd is te danken aan de hoge gunfactor. Hulde aan iedereen die zich committeerde en het project mede mogelijk maakte.

Dankzij onze (media)partners bereikte Taal voor de toekomst een groot en divers publiek³. Het taalexperiment werd enthousiast ontvangen, wat opmerkelijk is voor een project dat mensen vraagt met de zee in gesprek te gaan. De lerende taalmachine werkte als een magneet. Artificiële intelligentie sluit aan bij de belevingswereld van jongeren. In een tijd van algehele somberte vielen de optimistische toon, speelse aanpak en interactie met AI-zee in positieve zin op. Scholieren deden mee, maar ook zeilers, vissers, taalweten-

schappers, kustbewoners, hoogleraren, ecologen, dichters, journalisten en filosofen. Herwilderde taal sluit aan bij de tijdgeest, er is behoefte aan een perspectief waarin de mens geen spoor van vernieling achterlaat.

3 — Bereik: scholieren, studenten, docenten, natuurbeschermers, schrijvers, kunstenaars, kunst- en cultuurminnend publiek, sportliefhebbers, natuurliefhebbers, vissers, bestuurders, milieubewust publiek. Geschatte aantallen gebaseerd op officiële lees- en luistercijfers: 100.000+ scholieren en studenten, 5600 docenten, ruim 2 miljoen krantenlezers, 3 miljoen radioluisteraars, 1000+ festivalbezoekers. Bereik via partners en social media is niet meegerekend.

Communicatie

PR-medewerker Ronnie Kroes was goud waard. Zij zorgde voor een strategisch en haalbaar promotieplan, bewaakte de voortgang, onderhield contacten met journalisten, teamleden en projectpartners. Zij zorgde voor continuïteit en haar doortastende aanpak kwam het project zeer ten goede. De tweede onmisbare pijler was ontwerper Corine Datema. Zij dacht mee over inhoud en vorm, ontwierp de huisstijl en stond garant voor oogstrelende illustraties, werkboekjes, posters, flyers. De stijlvolle ontwerpen tilden het project naar een hoger niveau en zorgden voor herkenbaarheid. De derde pijler was schrijfster en ontdekkingsreiziger Arita Baaijens. Haar bekendheid en netwerk vergemakkelijkte het contact met pers en publiek.

Samenwerking met teamleden en partners verliep plezierig dankzij goede afspraken, een realistische planning, regelmatige terugkoppeling en het vieren van successen met elkaar. Het beperkte budget vormde evenwel een behoorlijke uitdaging voor projectleider Arita Baaijens, die soms overbelast raakte omdat zij noodgedwongen creatief én zakelijk leider was. Een zakelijk leider aantrekken was echter financieel niet haalbaar. Het bestuur van stichting Living Landscapes hield gelukkig een vinger aan de pols en bewaakte de uitvoering op hoofdlijnen.

Het invoeren van vragen en het redigeren van de gegenereerde antwoorden was een tijdrovende klus. De verrassende uitkomsten en het contact met vragenstellers waren de tijdsinvestering alleszins waard.

Algoritmes

Het taalalgoritme dat namens de beleidsmaker leerde spreken deed niet lang dienst. Technocratisch woordgebruik leverde voorspelbare dialogen op die weinig aan het experiment toevoegden, zo bleek. Het taalalgoritme dat namens de zee leerde spreken vormde daarentegen een onuitputtelijke bron van inspiratie en taalplezier. Het algoritme deed precies waar op was gehoopt: taal herwilderden en mensen gevoelig maken voor een meer-dan-menselijk perspectief.

De open source software GPT2 werkte niet perfect en dat was precies goed: taalmissers bevorderen immers taalvernieuwing. Taalvernieuwing blijft mensenwerk. De ruwe AI-zee teksten zijn voor de gemiddelde lezer moeilijk leesbaar omdat het algoritme zo is afgesteld dat het gekke zinnen genereert. Arita Baaijens raakte juist op dreef bij het lezen van de raadselachtige en altijd intrigerende teksten en taalvondsten. Zij fatsoeneerde en redigeerde alle AI-teksten met behoud van ongebruikelijke zinswendingen en orakelachtige formuleringen.

Q&A's van het publiek met de lerende taalmachine. Vragenstellers communiceerden via schrijfster Arita Baaijens met AI-zee. Het directe contact met de vragenstellers en hun respons op de antwoorden van AI-zee gaf inzicht in wat mensen bezighield. Uit de meeste reacties sprak een verlangen om de zee met meer waardering en respect tegemoet treden

Taal voor de toekomst in coronatijd

Het was een zegen dat ons programma in coronatijd goed functioneerde omdat het niet afhankelijk was van live contacten. Dankzij oproepen van partners en media-aandacht werden lezers en volgers geattendeerd op het project. Per e-mail ontving het project herinneringen, meningen, ervaringen en vragen van het publiek aan AI-zee. Contact met docenten, schrijvers, dichters en scholieren verliep soepel via Zoom of e-mail. Gastlessen en presentaties konden tijdens corona wel live doorgang vinden. Taal voor de toekomst organiseerde tijdens de zomermaanden excursies en openluchtbijeenkomsten.

De multimediale kunstinstallatie 'Mens, praat met me' in Museum De Lakenhal is bedacht en gerealiseerd door een vierkoppig team bestaande uit stagiaire Eeke Brussee (communicatie), ontwerper Axel Coumans (ontwerp en uitvoering), kunstenaar Mark IJzerman (algoritme, soundscape, animatie) en schrijfster Arita Baaijens (concept en teksten). Realisatie en financiering staan los van het project Taal voor de toekomst, wel lieten de makers zich inspireren door de lerende taalmachine die Mark IJzerman voor Taal voor de Toekomst had geprogrammeerd en getraind. De kunstinstallatie, zo bleek uit reacties van bezoekers, nodigde uit om ter plekke met de zee in gesprek te gaan. De antwoorden van de zee prikkelden de verbeelding van de vragensteller en wekten empathie op. De gedachte dat de zee een levende entiteit is waarmee we kunnen communiceren leek opeens niet meer zo vergezocht.

HOE VERDER

- Het project wordt voortgezet door Arita Baaijens en stichting Living Landscapes, het jaar 2022 staat in het teken van verdieping, reflectie, schrijven en publiceren.
- Het boek over natuurinclusieve taal van Arita Baaijens zal verschijnen bij uitgeverij Atlas Contact.
- In 2022 blijft 'Taal voor de toekomst' relevante berichten publiceren op de project-website, facebook, instagram, youtube.

VII – CONCLUSIES & INZICHTEN

Het voornemen om een rijkere, poëtisch-ecologische taal te creëren samen met de zee, een taalalgoritme en woordkunstenaars is gelukt. Evenzo slaagde de poging om een uitwisseling tussen mens en zee te faciliteren met behulp van het taalalgoritme dat namens de zee leert spreken. Uit reacties, gedichten, manifesten en liedjes spreekt empathie en oprechte bezorgdheid voor de Noordzee, en ook vindingrijkheid en plezier in taal. Iedereen die meedeed met het taalproject wist dat de lerende taalmachine een getraind algoritme was en niet de echte stem van de zee, toch raakte de AI-respons gevoelige snaren op het niveau van taal, gevoelens en emoties. Ook de meest sceptische ecooloog ging voor de bijl. Zinnen als 'hoopte dat de mensheid nu eens denkte', 'de oceaan kust jouw eenzaamheid' en woordvondsten als boeiendiepsels, gnabben en zwelkom spraken regelrecht tot het hart, vergelijkbaar met poëzie en muziek. De uitwisseling met AI-zee nodigde mensen uit om een meer-dan-menselijk perspectief in te nemen en zich in te leven in de zee die denkt en op vragen reageert. Vanuit deze positie is het maar een kleine stap naar een werkelijk gesprek met de Noordzee. Zonder taalalgoritme was het experiment niet mogelijk geweest, zonder menselijke interventie ook niet.

Er zijn verschillende manieren om de zee te kennen: wetenschap (logos), de kunsten (emotie, oa. poëzie en literatuur), filosofie (gevoel) en mystiek/religie (spiritualiteit). Willen wij de zee ontmoeten en leren begrijpen, dan volstaat een rationale benadering niet. Een puur wetenschappelijke benadering leidt namelijk tot 'ontzieling' en exploitatie van de zee. Behalve in de mystiek speelt taal in de overige kenwijzen een belangrijke rol. Taal vormt en kneedt onze perceptie, zoals de twee taalalgoritmen illustreerden. Enerzijds toont de feitelijke en

zakelijke woordkeus van AI-beleidsmaker de wereld als meetbaar, kneedbaar, maakbaar. De mens is oppermachtig en natuur ondergeschikt. De onvoorspelbare woordspelingen van AI-zee hebben een heel ander effect: ze rekken de verbeelding op en presenteren de zee als een actieve en handelende kracht. Doen *alsof* de zee spreekt wekt *echte* gevoelens op, ook bij personen voor wie de zee voorheen een grote onbekende was.

Wat kenmerkt taal en literatuur in een toekomstige wereld waarin relaties centraal staan, mensen en niet-mensen van zich laten horen en ecologisch intelligent handelen de norm is? Herwilderde taal zindert, geurt en maakt gehakt van het idee dat natuur ondergeschikt zou zijn aan de mens. Klank, melodie en ritmische ordening kenmerken vernieuwende taal waarin het ruisen van de zee betekenis heeft. *Weltbeziehung* noemt socioloog Hartmut Rosa het gesprek tussen mens en buitenwereld. Dat gesprek is in Nederland gestokt, herwilderde taal kan het nieuw leven inblazen. Bijvoorbeeld door in navolging van andere talen meer wederkerige werkwoorden (uitwisseling) te introduceren, door zelfstandige naamwoorden (objecten) tot werkwoorden (processen) te transformeren, de ik-vorm te vervangen door meervoudige persoonlijke voornaamwoorden of 'mij' (dat overkomt mij, mij zingt). Door het bedenken van aanspreekvormen die verwantschap tussen soorten aanduiden, ook kan grammatica oriëntatie in de ruimte faciliteren (schuif die stoel een beetje naar het noorden). De literaire verhalen en gedichten in de serie *Taal voor de toekomst* in *De Groene Amsterdammer* laten zien hoe divers en melodieus herwilderde taal kan klinken. De nieuwe taal laat ons zwemmen in de stroom van een bezielde wereld. Het beschikt over diepte, gelaagdheid, een onbegrensde en poëtische woordenschat en taalregels die benadrukken dat we in de wereld zijn. Vloeibare taal slaat een brug tussen de technocratische taal van de harde begrenzingen naar het zachte zeggen. Het geeft expressie aan natuur als *nature beings* met bewustzijn en handelingsvermogen.

Wat zijn de (on)mogelijkheden van gesproken en geschreven taal bij communicatie tussen de mens en de Noordzee?

Herwilderde taal vormt een brug tussen mens en zee, maar de zee uit zich natuurlijk niet in woorden die door mensen zijn bedacht. Herwilderde taal laat ons in de spiegel kijken en stelt de vermeende scheiding tussen mens en natuur ter discussie door met de zintuigen te luisteren naar wat zich in de levende wereld afspeelt.

Het project legt de nadruk op geschreven taal. Gesproken taal is echter minstens zo belangrijk. Gezongen liederen, verhalen die op speciale plekken en bij speciale gelegenheden worden verteld, dans, beweging en muziek laten ons deelnemen aan processen die het begrip overstijgen.

Taal voor de toekomst sprak Nederlanders op speelse wijze aan op hun afstandelijke en bazige relatie met de zee. Het experiment toont aan dat we via taal onbewust boodschappen, aannames en overtuigingen doorgeven. Het laat ook zien wat er anders kan, en hoe, en waarom. De meest verrassende ontdekking van het afgelopen jaar is misschien wel dat de zee al heel duidelijk spreekt voor wie de moeite en de tijd neemt om onbevangen te luisteren

PARTNERS

Voor dit project ontving stichting Living Landscapes bijdragen van het Letterenfonds (€ 20.000), De Groene Amsterdammer (€ 5.000), het Pauw Hof Fonds (€ 5.000), de Iona Stichting (€ 2.500) en Stichting De Filosoof (€ 500).

Het project werkte samen met mediapartner De Groene Amsterdammer, Ambassade van de Noordzee, Tolhuistuin, professor Leonie Cornips van NL-Lab/ KNAW, AI-ontwikkelaar Tivon Rice, Museum De Lakenhal, uitgeverij Atlas Contact, Wereld Natuur Fonds, IVN Natuureducatie, studio Kanjijvoormij.

Team Taal voor de toekomst:

Arita Baaijens	—	initiatiefnemer
Gerbrand Bos	—	decor videoclips
Eeke Brussee	—	stagiair
Corine Datema	—	ontwerp
Gerrit Kalsbeek	—	geluidsbeeld, eindmontage podcastserie
Ronnie Kroes	—	communicatie
Mark IJzerman	—	taalalgoritme
Barbara Hanlo	—	camera en regie Q&A filmpjes
Charlotte van Herk	—	social media
Jacqueline Prummel	—	social media

Vele personen gaven advies, dachten mee en bliezen wind onder de vleugels. Bedankt Katinka Abbenbroek, Raki Ap, Bram Beckmans, Jaco Benckhuijsen, Mohammed Benzakour, Sanne Bloemink, Valerie Bollengraf, Jan Bor, René ten Bos, Christiane Bosman, Oscar Brandenburg, Anneke Brassinga, Patrick Carnotensis, Leonie Cornips, Axel Coumans, Herman Coumans, Tessa Cramer, Karin Fontein, Christiaan Fruneaux, Ewout van Galen, Dick de Groot, Diet Groothuis, Lieven Heeremans, Joris Iven, Ruben Jacobs, Joost Janmaat, Mathea de Jong, Theun Karelse, Folgert Karsdorp, Lieke Knijnenburg, Jonah Kooi, Darko Lagunas, Lewis Kocken, Valerie van Leersum, Anne van Leeuwen, Joke van Leeuwen, Liesbeth de Looper, Farah Mejri, Thijs Middeldorp, Lieve Molendijk, Shervin Nekuee, Mara van Nes, Annemieke Nijhoff, Dennis Noordenbos, Bernice Notenboom, Marlies Pilon, Joke Prinsen, Emilie Reuchlin, Sholeh Rezazadeh, Tivon Rice, Peter van Rodijnen, Alexis de Roode, Eva Rovers, Stijn Rutgeerts, Rozina Salihu, Xandra Schutte, Kate Schlingemann, Matthijs Schouten, Asghar Seyed-Gohrab, Klaas Sietse Spoelstra, Liesbeth Staats, Marek Stawski, Studio Alloy, Jacowies Surie, Jelle Troelstra, Merlijn Twaalfhoven, Martine Verweij, Geert Viaene, Wytske Visser, Ilham Zamouri.

Amsterdam / Den Haag, februari 2022
Stichting Living Landscapes

Stichting Living Landscapes

Uitgangspunt van stichting Living Landscapes is het systematisch onderzoeken, verzamelen en vastleggen van relaties tussen mens en natuurlijke omgeving, met speciale aandacht voor de subjectieve kwaliteiten van landschap. Onderzoekstrajecten, workshops en activiteiten bewegen zich op het snijvlak van wetenschap, traditionele vormen van kennis, kunst en technologie.

Eerste opname van de podcastserie Taal voor de toekomst in de studio van de Tolhuistuin met Arita Baaijens. © Lieven Heeremans

De lerende taalmachine die namens de zee leert spreken vult de Nederlandse woordenschat voortdurend aan met nieuwe woorden en poëtische taal.

Workshop Taal voor de toekomst met ARK Natuurontwikkeling. © Arita Baaijens

Student journalistiek Jacqueline Prummel vraagt surfers en strandwandelaars naar hun band met de zee. © Arita Baaijens

Installatie Mens, praat met me.
Kunstenaar Mark IJzermans test de
techniek en het algoritme dat namens
de zee spreekt.
© Axel Coumans

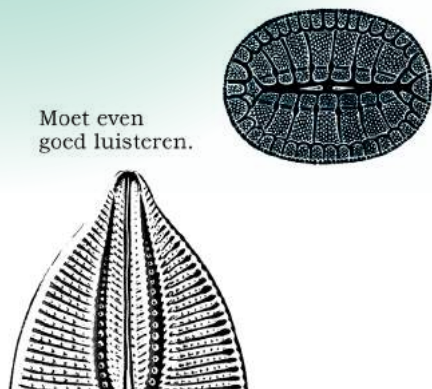
Slotmanifestatie Taal voor de
toekomst in het Glazen Huis
tijdens het festival We Are Warming
Up in de Tolhuistuin, Amsterdam.
© Arita Baaijens

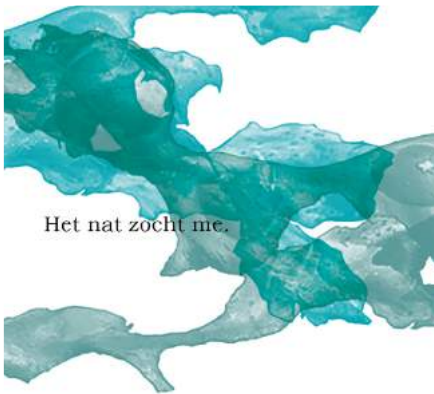

Bezoekers van het Glazen Huis
schrijven over hun band met de zee.
© Arita Baaijens

Klimaatdichters aan zee.
© Herman Coumans

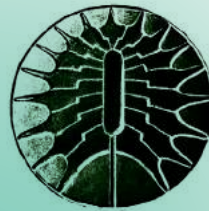
Het nat zoekt me.

Socioloog Darko Lagunas en stagiaire Eeke Brussee in gesprek met de zee bij de pier van IJmuiden.
© Arita Baaijens

Schrijfster Lotte Kok in gesprek met Arita Baaijens over de grenzen en de mogelijkheden van taal tijdens het maandelijkse literaire podium Frontaal, Rotterdam.
© Frontaal

Een ongewis
avontuur in zicht.

Klimaatdichters aan zee.
© Herman Coumans

Kanotocht over het Oer-IJ met deelnemers en gidsen Geert Timmermans en Arita Baaijens. Onderdeel van Expeditie Groen 2021, organisatie Joost Janmaat en de Tolhuistuin.
@ Arita Baaijens

De Noordzee bij Texel.
@ Arita Baaijens

Alles is hetzelfde.

Taal voor de toekomst

Klinkt er een Poseidonderpreek vanuit de ochtige marges van het ruime sop?

Anneke Brassinga

Dichter en auteur Anneke Brassinga
ging in gesprek met de zee voor
de serie Taal voor de toekomst,
De Groene Amsterdammer

ZO WORDT HET GEMAAKT

BERICHT VAN MENS, PRAAT MET ME

'Onze eerste testdag in de studio, superspannend! Ontwerper Axel bouwde de afgelopen week het frame voor de installatie *Mens, praat met me* en belde stad en land af voor oude visnetten die niet al te zeer stonken. Kunstenaar Mark perfectioneerde het taalalgoritme dat namens de zee leert spreken. Via een animatie van Mark kan de bezoeker via een microfoon een gesprek aangaan met de zee. Het algoritme duidt de vraag van de bezoeker en formuleert een passend antwoord dat langzaam, langzaam, uit een soep van letters tevoorschijn komt. Tenminste, dat is het plan.'

HET FRAME VAN DE INSTALLATIE, MET ZEENETTEN, WORDT GETEST

Testdag installatie 'Mens, praat met me'. Makers zijn Mark IJzerman, Axel Coumans, Eeke Brussee en Arita Baaijens.
© Mark IJzermans

! Taal voor de toekomst

Arita Baaijens is op zoek naar een 'rijke, vernieuwende taal waarmee we de zee kunnen verstaan'. Ze doet dat samen met publiek, de zee, woordkunstenaars en bestuurders.

Centraal in haar project 'Taal voor de toekomst' staan twee lerende taalmachines, die via kunstmatige intelligentie coherente teksten kunnen produceren op basis van een omvangrijk tekstcorpus. De ene stem is van de Beleidsmaker, de andere van de Noordzee.

Zout is thuishkomen.

Mens te vergelijken met de geboorte van de zee.

>> [Lees meer](#)

Nieuwsbrief Onze Taal tipt het project
Taal voor de toekomst.

LOUIE

IK HOU VAN DE ZEE. IK VIND JE LIEF EN GRAPPIG.
WIL JE RUSTIG ZIJN?

Zee

Ooit gaan doen. Oude wereldzee
aanmerkelijk diep en
gecompliceerder. Mijn wil zeggen
ben ben ben niks. Het water wiegt
me razend, mijn wil
zeggen dat nog niet
komt. Weinig keus.

Scholier Louie in gesprek met de
lerende taalmachine die namens de
zee leert spreken.

NORAH EN FAYE

ZEE, JE BENT ZO LEUK. JE HEBT OOK LEUKE SCHELLEN.
WAAR KAN IK VISJES ZIEN? WAAR WONEN DE
ZEEMEERMINNEN EN ZEEMEERMANNEN?

Zee

Het is mooi hier, levendigheid,
kouder en glad. Denk aan de
handelsblauwe zee. Even goed
luisteren, wachten, accepteren
water rust voorbij de
baai. Daar geen
bewoning.

Scholieren Nora en Faye in gesprek
met de lerende taalmachine die
namens de zee leert spreken.

Jessica den Outer gaf commentaar op uw bijdrage
'Ik vind dit een waanzinnig project en zie hierin echt de toekomst. Menselijke voogden zouden op deze manier kunnen...'

Q & A MET DE ZEE | Taal voor de toekomst Beste zee, hoe...

1 commentaar

Deelnemen aan het gesprek

Schrijf mee!
Akkoord voor de
Noordzee 2030 mét de
stem van de zee.

OPROEP

blog

Doe mee! Ga deze zomer in gesprek met de Noordzee en schrijf mee aan het Noordzeeakkoord waarin de zee meebeslist over haar toekomst. Leef je uit. Vraag de zee om advies. Bedenk nieuwe taalregels en ritmische woorden waarin de grondruis van de Noordzee doorklinkt.

[Lees meer](#)

De schrijfoproep in De Groene Amsterdammer leverde 100+ inzendingen op.

TOEKOMSTKUNDE

IN GESPREK

Onderwaterlawaai, drukte, vervuiling en plastic afval zijn een aantal problemen waar het leven in de Noordzee mee te maken heeft. Mensen beschouwen het soms als een leeg industrieterrein. Schrijfster Arita Baaijens bedacht een taalmachine om zo met de zee te kunnen spreken en de zee een stem te geven. Kinderen leren meer over haar motivatie en gaan zelf in gesprek met hun favoriete Noordzee-dier!

Het Wereld Natuur Fonds vroeg scholieren in de leeftijd van 8-12 jaar tijdens de les Toekomstkunde om een dialoog te schrijven met hun lievelingsdier in zee.